

MŪSU KELIAS

Lietuva
Tėvynė
mūsų...

LITHUANIAN NEWSPAPER „OUR WAY“

AUTHORIZED BY EUCOM HQ, CIVIL AFFAIRS DIVISION

Nr. 48 (160) IV metai

LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS, IŠEINĄS DUKART SAVAITĖJE

Dillingen/D., 1948 m. rugsėjo 18 d.

Sutelktinis darbas mūsų pačių labui

Jau šiuose puslapiuose esame rašę, kad BALFo Centras Jungtinės Amerikos Valstybėse dabar pradeda didžiulę piniginę ir daiktinių gėrybių rinkliavą — vajų. Materialinė tremtinių padėtis yra gana kritiška, todėl brolių amerikiečių šis plataus masto užsimojimas yra sveikintinas. Kad vajus duotų geresnius rezultatus, numatyta praveisti didžiulę propagandą vietinėje Amerikos lietuviškoje ir angliškoje spaudoje, neatsisakant ir kitų priemonių raginti visuomenę kuo dosniausiai šią rinkliavą paremti.

Kad BALFo paskelbtas vajus Amerikoje atneštų gausių vaisių, laikiame mes visi pavieniai tremtiniai, mūsų organizacijos ir švietimo įstaigos. Vienokiu ar kitoku būdu prie sėkmės galime ir prisidėti. Ta kryptimi jau ir dirbama. Štai Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Vyr. Valdyba, norėdama galimai daugiau pasitarinti šiam reikalui, sudarė specialų komitetą iš įvairių organizacijų atstovų. Panašūs komitetai, kaip girdėti, yra sudaromi ir prie L.R.Kryžiaus vyr. valdybos generalinių įgaliotinių įstaigų. Tų komitetų uždavinys eiti pagalbon amerikiečiams propagandine medžiaga: suorganizuoti bei paruošti eilę straipsnių, daliosios literatūros kūrinių, foto nuotraukų spaudai, pagaminti įvairių plakatų ir paveikslų, vaizdinių diagramų. Jei tik galimybės leis, L.R.K. numato plačiu mastu prisidėti prie loterijų ruošimo, pasiūniant šiam reikalui tremtinių pagamintų rankdarbių. Ši sumanymą vykdant, daugelis pavienių tremtinių gali irgi prie šio bendro darbo prisidėti, paskirdami savo padarytą rankdarbį ar iš tėvynės atsiųstą kokią lietuvišką puošmeną.

Rašytojo plunksna čia turės labai didelę propagandinę reikšmę: tremtinių gyvenimo atskirų momentų pavardavimas literatūrine forma bus žymiai svaresnis plačiajai Amerikos visuomenei, negu tremties sunkios būklės aiškinimai gyvu žodžiu, nes pastaroji forma gali turėti tik labai ribotą klausytojų skaičių. Žurnalistai su straipsniais, kalbančiais apie nepabaigiamą tremtinių vargą ir neišsėmiamą jų atsparumą bei ištvermę, aišku, irgi labai pagėdautini. O ir šiaip sau tremtinio gražiai parašytas padėkos laiškas paskiram amerikiečiams bus paskatinantis impulsas.

L.R.Kryžiaus Vyr. Valdyba ir jo sudarytas komitetas kviečia aktyviai įsijungti į mums visiems naudingą Amerikoje vykdomą tremtinių šalpos darbą LTB Komitetus, tremtinių organizacijas, mokyklas ir visą lietuvių tremties visuomenę. Nors nuolatini 3-jų metų bėgėje šelpimas amerikiečiams jau yra įgrisęs, tačiau jie neatsisako ir toliau remti, kai reikalingas įtikinamai įrodomas. Tam ir

D. Britanija pradeda ginklavimosi programą

TARPTAUTINĖ SITUACIJA KELI RIMTO SUSIRŪPINIMO, SAKO MORISONAS. DAUGIAU LĖKTUVŲ, TANKŲ, PATRANKŲ IR PRIEŠLĖKTUVINĖS GYNYBOS

Sitokias antraštes paduoda C. Daily Mail savo pirmajame puslapyje. DM parlamentinis korespondentas G. Wakeford rašo: „Britanija atsiginkluoja. Kovos vienetai yra sustiprinami, trims mėnesiams atidedant karių paleidimą atsargon, drastiškai vykdoma sprausminių lėktuvų, tankų ir patrankų gamyba.“

Ministerio pirm-ko pavad. Morisonas parlamente kovos dėl Britanijos metinių išvakarės paskelbė planus, nes, kalbėjo jis, tarptautinė padėtis kelia rimto susirūpinimo. Vyriausybės planų keturi svarbiausi punktai, pagal kuriuos daugelis fabrikų pradės gaminti karo reikalus, yra šie:

1) Visų karių, kurie buvo numatyti netrukus atleisti, tarnyba pratęsiama trims mėnesiams. Tatal padidins karių kontingentą 80.000 gerai paruoštų vyrų.

Netrukus išplaukia 1.200, o vėliau - po 10.000 DP kas mėnuo į JV

Turintieji darbo ir buto garantijas tuojau persiunčia paštu BALFo Įstaigai Munchene

Neseniai atvykęs į Vokietiją Jungtinių Valstybių DP Komisijos Pirmininkas p. U. Carusi šio mėn. 9 d. turėjo pasitarimą su visų šalpos organizacijų direktoriais Frankfurte ir sekančią dieną Heidelberge su Eucomo atstovais ir kai kurių šalpos organizacijų direktoriais. Šiuose pasitarimuose, kuriuose dalyvavo ir BALFo atstovė, buvo sutelktos preliminarinės informacijos apie DP imigr. įstatymo vykdymą.

Norintieji pagal tą įstatymą važiuoti į JAV-bes privalo turėti darbo ir buto garantijas, kurios gali ir nebūti samdos ar atitinkamam nuomos sutarčių formos, o gali būti ir bendresnio pobūdžio notaro patvirtinti pasižadėjimai. Toki darbo ir buto patikrinimai turi būti davėjų dviejuose egzemplioriuose pasiųsti DP Komisijai Vašingtone (DP Commission, Washington, D.C.). Geriausiai tai padaryti per BALF-o Centrą (105 Grand Street, Brooklyn, 11, N.Y.), kad BALF-as galėtų apie tai painformuoti savo įstaigą Vokietijoje, kuri seks atitinkamos bylos eigą.

Įstatymui vykdyti DP Komisiją paskirs visą eilę selektorių (Amerikos piliečių), kurie pagal išleistas instrukcijas ir pagal pateiktus darbo ir buto užtikrinimus parinks emigrantus. Toliau parinktuosius tirs CIC tokia pat tvarka, kaip ir iki šiol el, be to, ims pareiškėjų pirštų atspaudus, kuriuos lygins su savo centrinė kartoteka Vokietijoje, apimančia nusikaltusių asmenų pirštų atspaudus. Tiems tremtiniams, kurie buvo jau labai seniai CIC klausinėti, bus atliktas papildomas tyrimas. Toliau eis gydytojų patikrinimas ir visos bylos peržiūrėjimas, kurį atliks specialūs DP Komisijos paskirti valdininkai (Case „analysts“). Šie perduos bylas konsulatams, kad pastarieji išduotų visas. Gali būti, kad konsulų atstovai lankys pereinamas stovyklas ir tenai išdavins visas, tačiau tatai dar galutinai nenustatyta.

Siame darbe šalpos organizacijos talkininkams perduodamos darbo ir buto užtikrinimus DP komisijai, in-

yra reikalinga propagandinė medžiaga, kuri siųstina L.R.Kryžiaus Vyr. Valdybai, Reutlingen, Lederstr. 94, iš kur ji bus nuolat persiunčiama BALFo Centrai į JAV.

Šis darbas organizuojamas abal-siu: Padėkime patys sau! (p.)

formuodamos tuose užtikrinimuose pažymėtus asmenis ir šeimas; parūpindamos darbo ir buto užtikrinimus tiems, kurie patys jų negali pasirūpinti; pateikdamos kandidatus DP Komisijos atstovams tais atvejais, kai pastarieji gaus iš komisijos nevardinius pareikalavimus emigrantams (nevardinis darbo ir buto užtikrinimas), globodamos tremtinius nuo to momento, kai jie pasieks atitinkamą Amerikos uostą ir kt.

Įstatymo vykdymo programa dabar susideda iš dviejų dalių. Pirmą dalį sudaro trumpalaikė programa, kurios tikslas paruošti ir išgabenti du laivų (apie 1200 asmenų), kurių vienas turi išplaukti spalį 12 d., o antras - spalį 17 d. Siems laivams užpildyti bus paimti tie tremtiniai, kurių bylos konsulatuose jau anksčiau tiek paruoštos, kad jų išvažiavimas nebūvo galimas tik dėl kvotos numerių trūkumo, vadinasi, tų, kurie yra CIC apklausinėti, gydytojų patikrinti ir kitus formalumus atlikę. Jeigu jie neturės reikalingų buto ir darbo užtikrinimų, tai jų sąrašai bus pristatyti atitinkamoms šalpos organizacijoms, kurios turi teisę išduoti tokius užtikrinimus, kad ir nenurodydamos konkretaus buto ar darbo. Jei tokių paruoštom bylom kandidatų nesusidarys pakankamas skaičius, tai papildomai bus imami tie, kuriems yra įteikti darbo ir buto užtikrinimai DP Komisijai Vašingtone, o antroje eilėje ir tie, kurie čia patys betarpiškai tokius užtikrinimus pristatys.

Todėl visi lietuviai tremtiniai, kurie tokius užtikrinimus yra gavę iš savo giminių ir draugų, iš kurių atitinkamas egzempliorių skaičius nėra užtikrinimų davėjų pasiųstas DP Komisijai Vašingtone, kviečiame tuojau atsiųsti paštu savo darbo ir buto užtikrinimus BALFo Įstaigai (München 27, Rauchstr. 20), kuri juos pateiks atitinkamiems organams.

Kaftu čia pabrėžiama, kad tuo tarpu nevykdoma dar jokia registra-

cija ir nėra prasmės asmeniškai vykti į BALFo Įstaigą registruotis arba informuotis. Visos reikalingos informacijos bus pateiktos tuojau, kai tik bus gautos, per spaudą ir per Tremtinių Bendruomenės Organizaciją. Taip pat ir registracija, jeigu ji bus BALFo vykdoma, vyks per Apylinkių Komitetus. Nedarykite nereikalingų išlaidų važinėjimams, kurie vistiek nieko nepagelbės.

BALFo Centras, turėdamas labai ribotus finansinius išteklius į JAV-bes nuvykusiais tremtiniais rūpintis, glaudžiai bendradarbiauja su žymiai turtingesne organizacija NCWC ir tuo tarpu dar neturi teisės išdavinėti savo vardu buto ir darbo garantijas, o tik organizuoja privačių asmenų garantijas. Organizacijų garantijas tuo tarpu teks parūpinti per NCWC ir kitas šalpos organizacijas, su kuriomis BALF-as bendradarbiauja. Daromi žygiai išgauti tokias teises ir BALF-ai. Šias teises turi pripažinti DP komisija Vašingtone. Kai tik bus galimas vieno ar kitos minėtų garantijų išdavimas, tremtiniai bus tuojau painformuoti apie jų gavimo tvarką.

Šiuo metu tokia prie pabaigos esančių bylų atranka vykdoma Frankfurto konsulate. Maždaug po savaitės p. Carusi bendradarbiai to paties darbo atlikti persikels į Stuttgartą, o tenai pabaigę dirbs Muncheno konsulate.

Pradžioje pagal DP „bilių“ bus vežami tremtiniai tik iš J.V-bių zonos Vokietijoje, kur yra Amerikos konsulatai, CIC ir kitos reikalingos institucijos. Kai visos darbas bus pilnai suorganizuotas J.V-bių zonoje, tuomet bus išplėstas įstatymo vykdymas ir į kitas zonas.

Antrąją DP imigr. įstatymo vykdymo dalį sudaro ilgalaikė programa, pagal kurią per vieną mėnesį išvežamųjų DP skaičius turės tolygiai augti, kol pasieks 10.000. Iki bus įvykdyta trumpalaikė programa, t.y. išsiųsti abu laivai spalį 12 ir 17 d., p. U. Carusi pasiliks Vokietijoje šios

Paskutinės aktualijos

— Jeigu tarptautinės politikos įtampa ir toliau didės, JAV užs. reikalų ministeris G. C. Marshallis, kaip nurodo gerai informuoti šaltiniai, ateinančiam Jungt. Tautų suvažiavimui pateiks bendro gynimosi planą, panašų į Petropolyje pasirašytą Amerikos kontinento gynimo planą.

— „Giornale d'Italia“ praneša iš Triesto, kad Istrijos pakrastyje, Brioni saloje, marš. Tito konferavęs su „amerikiečių atstovais“.

— Dovanų siuntiniuose, kurie per ekspedicijos firmas ar užsienio organizacijas atsiunčiami į amerikiečių ir britų zonas Vokietijoje, nuo š. m. rugsėjo 15 d. galima legaliai siųsti ir rūkalus. Šis leidimas tuo tarpu dar netaikomas siuntiniams, kurie gaunami paštu.

— „Pravda“ ketvirtadienį paskelbė straipsnį, kuriame Jungt. Tautų gen. sekret. Trygve Lie vadinamas paklusniu vakarinių plutokratų įrankiu, galinčiu priversti Jungt. Tautas prie skilimo.

— JAV orinių pajėgų viršininkas Europoje, gen. Curtis Lemay, gavo neribotus JAV vyriausybės įgaliojimus, sąryš su orinio susisiekimo tarp vakarinių zonų ir Berlyno išlaikymu imtis visų priemonių, kurios tik, jo nuomone, pasirodys reikalingos.

— Arabų lyga sudaro nepriklausomas Palestinos vyriausybę, kuri apimsianti ir vad. Izraelio valstybę, jos žydų vyriausybę paskelbdama partizaninę.

dalies vykdymo prižiūrėti ir per tą laiką paruošti instrukcijas antrajai, pagrindinei, programos daliai vykdyti. Tuo tarpu šios dalies vykdymo tvarka nėra žinoma. Šio pranešimo pradžioje išdėstyti bendrieji principai (darbo ir buto užtikrinimas, bylos procedūra, organizacijų uždaviniai), atrodo, liks galioje ir antrajai programos daliai. Yra duomenų manyti, kad iki šiolie užsiregistravę konsulatuose ar šalpos organizacijose vizoms gauti turės kiek pirmenybių prieš tuos, kurie nėra dar užsiregistravę, tačiau DP įstatymas, kaip žinome, numato ir kitas pirmenybes (ūkininkai, gimines iki trečios eilės, t.y. iki trečios kartos, vadinasi, iki antros eilės pusbrolių, motinos ar tėvo tetos arba dėdės ir p.).

BALFo Įstaiga Europoje

Ką atneš ateinančios savaitės?

JAV SIŲS KARIUOMENĘ Į BRITANIJĄ. ANGLIJA NEBESLEPIA PASIRUOŠIMO TAIKAI APSAUGOTI. SOVIETAI IŠPĖJA VAKARIEČIUS SUGNUIŽDINIMU BERLYNE. ĮTEMPIMAS AUGA.

Berlyno įvykiai yra lyg tolimesnės tarptautinės politikos raišdos barometras. Kas įvyks Berlyne ir kas nuolat įvyksta tenai, demokratinio pasaulio politikams ir plačiosiomis masėmis atidarė akis apie tolimesnę didžiųjų santykiavimo eigą. NYHT vedamajame rašo, kad karo galimamaf vis dar santykiuoja kaip vienas su dešimčia ar vienas su šimtu, bet po Sovietų plk. Tulpanovo kalbos belieka maža vietos tokiems galimumams. Jis, būdamas Kremliaus politikos atspindys, pareiškė, kad Vakarų Sąjungininkų pozicija Berlyne būsimi sugniuždyta ir kad „nėra kitos pasaulio armijos, kuri turėtų tokį patyrimą kovoje su reakcija, kaip raidonoji armija ir nėra kitos galybės, kuri turėtų tokį stiprų sąjungininką visame pasaulyje, kaip Sovietų Sąjunga“, rašo NYHT.

Toks pareiškimas nusako daugiau, negu kas manytu. Atrodytu, kad Sovietams nebėliko nieko kito daryti, kaip tik pradėti demokratinio pasaulio naikinimo akciją ir mėginti pasaulinės revoliucijos gaisrą sukurti, kol dar nespėjo Vakarai pasidaryti saugūs.

Po tokių Sovietų atstovo kalbų,

oficialiai išreikštos Sovietų politinės linijos, rašo NYHT, joki pasitarimai, susitarimai yra visiškai negalimi: „Ši situacija jau žiauriai primena 1941 m. paskutiniuosius mėnesius japonų-amerikiečių santykius.“ O tie santykiai, kaip žinome, privėdė prie karo. Laikraštis nurodo, jog esą eina gandas, kad bus paskutinį kartą apeliuojama į Staliną, kaip kad prezidentas Rooseveltas apeliavo į Japonijos imperatorių. Nepasisekus apeliacijai pas Staliną, Berlyno klausimas bus perduotas Jungt. Tautoms, kas dar labiau sudramatizuos visą reikala.

Kad ir ta linkme pasukta, vakariečiai ne kartą pasisakė, jog jie Berlyne pasiliks. NYHT rašo: „Pagaliau gali būti įtikintas politbiuras, kad Vakarų pozicija Berlyne negali būti sugniuždyta ir kad Vakarų Europa tikrai negali būti komunistų tironijos apimta, nenaudojant didžiausio ir baisiausio karo, kurio Sovietų Sąjunga dabartinėmis sąlygomis neatlaikytų. Padėtis pavojinga“. Laikraštis, baigdamas vedamąjį, pasisako, jog gal būt reikia peržiūrėti tikro pasitarimo pagrindus, kurie šiuo metu tikrai negzistuoja.

C. Daily Mail spec. korespondentas J. Brough iš New Yorko rašo, kad Amerikoje sudarinėjama planai JAV kariuomenei siųsti į Britaniją, kur ji pasilikytų tol, kol Europoje jaustųsi įtempimas tarp Rytų ir Vakarų. JAV kariuomenė nori greitai įrengti naują bazę Britanijoje, kurią naudotų nepriklausomai, taip kaip ir karo metu.

Toliau rašoma, kad rutuliojantis anglių-amerikiečių strategijai, 90 amerikiečių oro tvirtovių dalyvauja bendroje akcijoje, bendrame apmokyme, kartu su britų pajėgomis. Washingtono kariniai šaltiniai pirmadienį nurodė, kad šio didelio masto kariuomenės judėjimo galutinės detalės jau esančios išdirbtos.

Kaip Vokietijoje buvo vykdomi jungtiniai kariuomenės manevrai, panašūs pratimai bus vykdomi su „bėdos“ atvejo kariuomene Britanijoje. Įvykdytais manevrais karinės įstaigos esančios labai patenkintos. Amerikiečių dalinių buvimas Britanijoje būsiąs pirmasis taikos metu Britanijos „okupavimas“. Idėja esanti sujungti britų ir amerikiečių dalinius į kovas vienetus lygiai taip pat, kaip karo metu fronto linijoje. J.A.

Tautos Šventė stovyklose

Bokštų mieste — Ravensburge

Rugsėjo 8-tosios išvakarėse koncertų name įvyko Čiurlionies ansamblio koncertas, kurio programa perkėlė mus į brangią ir pasilgtą tėvynę. Daugeliui biro ašaros, kai choras užtraukė: „Namo, broleliai, namo, seselės“. Dainos ir tautiniai šokiai buvo žavūs. Atsilankiusieji prancūzų karinių įstaigų viršininkai buvo labai sužavėti. Į koncertą atvyko iš Isny, Tethang, Wangen kolonijos lietuviai, o taip pat daug vietos vokiečių.

Ansambličiai ir dirgl. p. Mikulskis buvo publikos apdovanoti gausiomis katutėmis, gėlėmis, dovanėlėmis. Būdinga, kad p. Mikulskis buvo įteikta mūsų žinomos Amerikos kompozitorės Adelinos Ambrozės parašyta ir išleista „Pasveikinimo daina“, kuri dedikuota Lietuvos Laisvei.

Rugsėjo 8-ąją pasitenkinta tik iškilmingomis pamaldomis ir klebono pasakytu pamokslu.

Kolonijoje pučia emigraciniai vėjai. Į Kolumbiją IX. 9 d. išvyko 20 asm. Kanados konsulas pakvietė 9 asmenis, o Venecuelos komisija priėmė 35 asm. Venecuelos komisija savo darbą dar tebetęsia.

Po piniginių reformos spaudos reikalai pasiviro neigiamojon pusėn. Prieš reformą kolonijoje kiekvienam asmeniui tekdavo 1 laikraščio prenumerata, o po reformos 1 laikraštis — 3 asmenims.

IŠVYKO KUN. JONAS BUKIS

S. m. rugsėjo 1 d. Seligenstadto lietuvių stovyklą apleido kun. Jonas Bukis, išvykstąs pastoracinio darbo dirbti į Brooklyną—New York. Kun. J. Bukis bus bene pats pirmasis lietuvių tremtinių stovyklų dvasinis vadovas, nes šio darbo dirbti jis stojo jau 1945 m. balandžio 15 d. Coburge, iš kur vėliau kartu su stovyklia kėlėsi į Würzburgą ir galop — į Seligenstadą. Tiek Coburge, tiek ir Seligenstadte energingasis kun. J. Bukis įrėngė stovyklines bažnyčias, kurias kad ir kukliomis priemonėmis išgrąžino, padarydamas jas jaukiomis maldos ir dvasinio susitelkimo vietėmis. Jis uoliai rūpinosi dvasiniais tremtinių reikalais, karts nuo karto sau į talką pasikviesdamas konfratrus ir iš kitų stovyklų, ir kartu su kitais kantriai nešė tremties gyvenimo vargą. S. m. rugpjūčio 31 d. kun. J. Bukis stovyklos salėje buvo suiruota atsisveikinimo vakarienė, kurią nuotalkingai pavairino LT Ansamblio choro ir jo solistų — p. St. Klimaitis ir p. J. Raudonio — dainos. Kun. J. Bukis stovyklos komitetas, skautai ir kt. organizacijos įteikė simbolinių dovanėlių. Graudi atsisveikinimo valanda ir išvykstančiam, ir pasiliekantiems traukė ašaras iš akių.

K. Stp.

Skautų veikimas apmirus. Vadovybė turėtų prisiminti buvusius geresnius laikus ir už gautus anais laikais priedelius bent kiek ir dabar paplušėti.

Apylinkės teismas tai tikriausias bedarbis — jau daug laiko kaip jokios bylos bylės. Nors nusikaltėlių smulkių ir būta, bet teismo instancijos tai nepasiekė. Visų nustebinimui teismas (teisėjas) paskyręs tardytoją, kad pravestų kvotą ir patauktų tieson apylinkės komitetą arba bent pirmininką. Pretęstą davė oficialios įstaigos sukvietas DP susirinkimas, kuriame buvo padarytas aktualijomis besidomint pranešimas svetima kalba, neverčiant į mums suprantamą kalbą.

Grupė lietuvių pasirašė mandagios formos pareiškimą globojančios įstaigos viršininkui, kad ateityje būtų daromi vertimai į suprantamą kalbą. To pakako, kad teisėjas sužinojęs, jog Komitete yra toks pareiškimas, pradėjo organizuoti bylą, nes, esą, tokiais pareiškimais gali pakenkti kolonijos prestižui. Galvojama, kad teismas „beafostogaudamas“ persistengė.

Ravensburgietis

Kemptene

Turbūt gražiausiai Tautos Šventę kempteničiai atšventė šiais metais.

Išvakarėse vietos skautai surengia lauzą su įdomia programa, o komit. pirm. Tautvilas ir prof. Kolupaila ta proga taria atitinkamą žodį. Rugsėjo 8 d. rytą, dalyvaujant organizuotai

gimnazijos mokiniams bei skautams ir stovyklos gyventojams, pakeliama stovyklos kieme tautinė vėliava. Prof. Paltarokas taria žodį. Galingai iš visų krūtinų išsiveržia Tautos Himno žodžiai. Iškilmingose pamaldose, jaunimui dalyvaujant organizuotai, patriotišką pamokslą pasako kan. prof. J. Meškauskas, ragindamas visus išlikti lietuviams ir grįžti į tėvynę kiekvienam su dovanomis: sveikiems, doriems ir su prieaugliu, nes raudonas teroras mūsų elies tėvynėje bus labai praretinęs. Po pamaldų mokiniams atskirą paskaitą apie Tautos Šventę skaitė gimn. vicedir. J. Eidėnas.

Vakare vietos YMCA kino salėje, gausiai dalyvaujant kolonijos bendruomenei, įvyko iškilmingas posėdis. Žodį taria komiteto pirm. plk. Tautvilas. Meninėje programoje pasirodė muz. Armonas, solistai — Armonienė, Daugėlienė, Ciemenis, vyrų ir mišrus choral ir gimnazijos mokiniai, pašokdami keletą tautinių šokių. Vakaro prieblandoje dar kartą nuskamba Tautos Himnas, giesmės „Marija, Marija“ žodžiai, stiebu iš lengvo nusileidžia tautinė vėliava, o stovyklos gyventojai, pasisėmę stiprybės tolimesnei kovai dėl savo ir tautos teisių, išsiskirsto į savo kampečius.

Rugsėjo 5 d. vietos gimnazijos mokiniai, stovyklos vadovybė ir artimieji atsisveikino su gimn. kap. kun. Juozu Panavu, išvykstančiu iš Kempteno į darbo kuopas kapelionu. Kun. J. Panavas gimnazijos kapelionu pareigose išbuvo nuo 1945 metų.

Solistų koncertas Dillingene

S. m. rugsėjo 12 dieną Dillingeno lietuvių stovyklos teatro salėje įvyko mišrus vokaliai instrumentalinis koncertas. Dalyvavo: prof. Ružickis — fortepionas, Salomėja Nasvytytė — mezo-sopranas ir M. Saulius — violončelė.

Koncertas buvo pradėtas Rachmaninoff sonata violončelei ir fortepionui.

Toliau sekė dvi Hugo Wolf dainos: „Vienuma“, „Weylos daina“ ir K. V. Banaičio „Atsiminimas“ ir „Savo skambanti daina“. Salomėja Nasvytytė patraukė klausytojų dėmesį jau pirmomis padainuotomis frazėmis, o tolimesnės gėanos burte būre susirinkusią publiką. Taip plaustaus, didelio, sodraus balso ir tokio subtilaus įsijautimo į atliekamų dalykus dillingiečiai seniai nėra girdę. Aukštose vokiečių mokyklose esama mūsų lietuviško jaunimo, kuriam dūrys yra plačiai atviros ir tarptautinė menininkų arena. Jų eilėse yra ir S. Nasvytytė. Norėtusi išgirsti dainininkę atskirame koncerte, kuris įgalintų pilniau pažinti jos meninį pasiruošimą ir subrendimą.

Prof. Ružickio atliktas Čiurlionies Preludais, Rachmaninoff Preludais ir Liapunoff etiudais „Lezginka“ parodė klausytojams aukštą muzikinės kultūros menininką, kurio tobulai atlikti veikalai patraukė dėmesį ir eilinio klausytojo. Prof. Ružickiui turi būti dėkingi mūsų žymesnieji pianistai, nes jis padėjo jiems tapti muzikais ir menininkais.

Antrąją koncerto dalį pradėjo M. Saulius, pagrojęs Corelli Grave, Albeniz Malaguena ir Schumano Träumerei. Dalykai atlikti lengvai ir graicngai, su malonumu buvo išklausyti.

Koncertą baigė S. Nasvytytė dviem Sain-Saens'o arijomis iš operos „Samsonas ir Dalila“ ir Bizet Elgones dainą iš operos „Carmen“. Jei dainose dainininkė parodė didelę meninį subrendimą ir skonį, tai arijose pasireiškė jos graži, psichologiškai pagrįsta interpretacija. Nasvytytė turi didelę ateitį.

Koncertas, užtrukęs apie dvi valandas, paliko klausytojams malonaus išpūdžio, kuris kiek išblaskė monotonišką stovyklos gyvenimą.

VI. K.

gruodžio mėn. vidurio. Jis kartu buvo ir vietos skautų dvasios vadovu, o apie pusantų metų — LRK vietos skyriaus valdybos sekretoriumi ir kabininku.

Fallingsbostelyje

Nežinant įvairiausių emigracinių rūpesčių, vietos lietuviai gražiai paminėjo Tautos Šventę — Rugsėjo 8-ąją. Išvakarėse buvo pasimelsta už žuvusius karius ir partizanus. Rytą, jau dieną šventė buvo pradėta iškilmingomis pamaldomis vietos kat. bažnyčioje. Jų metu, vargonais grojant prof. Kairiui, buvo pagiedotos liet. religinės giesmės. Po pietų stovyklos skautai Tautos Šventę atžymėjo suaukdamis iškilmingą vietininkijos sueigą su atitinkama programėle.

Vakare mokyklos salėje, gausiai dalyvaujant stovyklos lietuviškajai visuomenei, įvyko iškilmingasis aktas. Paskaitą skaitė p. Protas, o meninėje dalyje gražiai pasirodė pradž. mokyklos mokiniai.

Kad palengvintų į sunkią materialinę būklę patekusiems būsimešiemis emigrantams (ligos ar kitų eventualių nelaimių atvejais), vietos LTB komiteto iniciatyva rugpjūčio 29 d. buvo suaukta L. Raud. Kryžiaus Fallingsbostelio skyriaus steigiamasis susirinkimas.

Į naujai įsteigtosios skyriaus valdybą išrinkta: pirm. — stovyklos liet. kleb. kun. J. D., vicep. — mkt. J. Ivoška, sekr. — P. Markonis, ižd. — P. Protas ir valdybos nariu — Pr. Dumčius.

Alb. Pocius

FREIBURGO NAUJIENOS

Freiburgas. — DP Administracinis Centras paskelbė, kad visi, turį afidevitus į bet kurią valstybę, privalo registruotis IRO emigravimo formalumams atlikti. Papildomai pranešta, kad norintieji emigruoti į Braziliją žemės ūkio darbams, technikai ir pramonės specialistai turi registruotis, nes numatoma, kad netrukus atvyks Brazilijos komisija. Taip pat tuojau gali išvykti Prancūzijos šeimų galvos (18—45 metų), kurie moka žemės ūkio darbus. Jie lieka IRO globoje, gauna butą ir maistą, kol pasirašys darbo sutartį (1 metams), surinkimo vietoje gali pasirinkti darbą.

Emigrantas

V. Sidzikauskas - Federacinio klubo pirmininkas

S. m. rugpjūčio 30 d. Munchene įvyko steigiamasis Federacinio klubo Rytų Europos klubo Vokietijoje susirinkimas. Panašūs klubai jau senokai veikia Washington, Londone, Paryžiuje, Romoje, Briuselyje ir Berlyne.

Steigiamąjį susirinkimą suaukė organizacinis komitetas, susidedas iš kons. A. Kalvaičio, kons. Grabinskio (lenkas) ir dr. Pekelskio (čekas). Klubo steigime dalyvavo: lietuviai, estai, latviai, baltgudžiai, lenkai, ukrainie-

Seligenstadte lankėsi Prof. Dr. Georges Matore

S. m. rugpjūčio 31 d. į Seligenstadto lietuvių stovyklą netikėtai buvo atvykęs prof. dr. Georges Matore su ponija (lietuvaite). Svečiai čia lankėsi pas savo pažįstamus. Ta pačia proga prof. dr. G. Matore maloniai sutiko padaryti stovyklos gyventojams pranešimą apie dabartinį Prancūzijos gyvenimą, darbo bei išikūrimo galimybes Prancūzijoje ir t. t. Pranešimą jis skaitė lietuvių kalba, kurios jau pusėtinai yra pramokęs.

Pažymėtina, kad prof. dr. G. Matore ilgą laiką yra gyvenęs ir dirbęs Lietuvoje, kur jį užtikio sovietų okupacija. Bolševikų jis buvo Vilniuje suimtas ir uždarytas į kalėjimą, ir tik prasidėjęs karas grąžino jam laisvę. Prof. dr. G. Matore yra nuodėmė lietuvių tautos bičiulis, ne kartą tiesiai ir atvirai išdėstęs prancūzų visuomenei Lietuvos bylą ir komunizmo grėsmę. Visi dar atsime name ir mūsų laikraščiu plačiai aprašytąjį praeitais metais Paryžiuje įvykusį pavergtųjų tautų mitingą, kuriame vienas aktyviausių kalbėtojų, kaip tik ir buvo prof. dr. G. Matore. Šiuo metu prof. dr. G. Matore dirba Besancono universitete, Prancūzijoje.

K. Ap.

LIETUVIŲ VAIKAI POILSIUI Į ŠVEICARIJĄ

Po ilgų derybų Lietuvos Raud. Kryžiaus vyr. valdyba pagaliau baigia susitarti su Caritas organizacija dėl lietuvių tremtinių vaikų išsiuntimo poilsui į Šveicariją. Poilsio laikas numatomas 3 mėn. Vaikai bus siunčiami grupėmis po 50. Pirmoji grupė išvyks rugsėjo pabaigoje. Toji bus iš prancūzų zonos, po jos seks anglų ir amerikiečių zonos. Parenkami vaikai 6—12 metų amžiaus, juos priims ir globos paskiros šveicarų šeimos. Šiai visai akcijai vadovaus kun. Novickis ir S. Garbačiauskas. Šie vaikai bus pirmieji, kuriems savo pagalbą suteiks Caritas organizacija.

(LLVSB)

A. VILKAS

(2)

SIAUBAS EINA PER EUROPA

ATSIMINIMAI

1944. VIII. 6. Sekm.

Mes jau pakankamai buvome priprate prie šūvių. Naktį jutome, kad frontas perėjo pro mus šiaurėje — plentu. Nenutraukiamas kulkosvaidžių tratėjimas jau už mūsų. Pasibeldė ir įėjo keli rusai.

— Ar nėra vokiečių?

— Nėra, — atsakė motina.

Aš guliu pusiau sapnuodamas. Manę pagavo kažkokia simpatija, pagarba tiems, kurie, nepaisydami pavojaus, kovojo ir nugalėjo. Jie, apsilankę gūdių naktį, man buvo lyg karžygiai, grįžę iš pergalės... Vėl užmigau.

Pabundu. Jau pilna pirkia žemaugių pažįstamųjų iš 1940—41 m. Jie zuja po pirkia, žiūrėję, sukinėjęsi. „Kokie judrus!“ — [vertinu, keldamasis ir įžengdamas į naują savo gyvenimo dramos veiksmą. Aš nusiteikiu pasyviai ir apgalvotai kovai, savotiškai panariniu žvilgsni, su abejinga veido išraiška, lėtai mostais.

— Kuri valanda? — klausia vienas.

Mano ranka automatiškai kyla kišeninio laikrodžio. Bet nei skubiai susiorientuoju ir einu pažūrėti sieninio laikrodžio. Su dėmesiu, mandagiai balsu sakau... bet rusas nesiklausio, o šniukštinėja pakampiais. Ir į visų žvilgsniai įbesti kažkur į pasaulius, kertes... Jie keisti.

— Duokite kišeninę lemputę! — reikalauja vienas.

— Buvo kažkur, — sakau ir ieškau. Sesuo Saulutė gailisi, mat, vaikas!

— Atiduok tą nieką... jis turi ką nors gauti. Kitaip neišsės...

— Prašau, tik „vidurių“ neturime.

— Gerai, gerai, — ir jis drožia lauk. Kitoje sodyboje turės darbo ieškoti „vidurių“.

Iš kiemo grįžta dėdė.

— Jau mano laikrodį vėlinas ant uodegos nusinešė.

— Na! Kaip?

— Paklausė, keltina valanda. Parodžiau. „O, geras laikrodis! Mainykime. Tu pasitaisysi. Mano geras, tik dabar sustojo. O man... fronte reikalingas. Tik ranka numojau: „Nereikia man tavo „Rozkopo“. Kam man tas jo geležinis sovietiškas „trantas“ reikalingas!“

Tėvas kieme besidėrąs su rusu. Jei duosime tabako, tai neimsis arklių! Po valandėlės ateina kitas... Baigė tabaką, baigė dalyti dėdžių degtinę, o nauji ir nauji kariai ateina, vis kvaršina galvą. Karininkas, ant atbrizgusių antpečių užsisėjęs kelias iš raudono skuduro iškirptas žvaigždutes, irgi reikalauja arklių.

— Ar greit išvysite vokiečius?

— Vokiečius reikia vartyti, nes jie geruoju neina, va, šitaip, — ir jis, pakreipęs batą šonu, brūžina žemę.

Tai buvo pirmas ir vienintelis rusas, kurs nesigyrė. Lyg žinodamas, eina į tvartą ir sako:

— Aš šitą eržilą paimsiu.

— Neimkite! Degtinės ir tabako tikrai nebeturiu.

— Gal kaimynai turi? O jei ne... paimsiu.

— Neimkite, juk eržilas netiks jums: bailsai žvengia.

Ilgai jis abejojo, bet pamatęs, kad tikrai nieko neturime, nuėjo. Kiti arkliai buvo levose paslėpti.

Sodas pilnas rusų; jie knaisiojasi po visas pakampes, įkyriai prašo, grasina, klausinėja. Sunku širdyje, mums visiems sunku.

— Pražuvome, — sako motina, kai susitinkame.

— Kodėl mes nebėgome? Dabar tik pirmosios linijos! Kas bus, kai NKVD atels? — galvoju.

Patvoryje, vyšniose, kažkas ne taip! Iš karto su Anicetu nesuvokiame. Aha, jie nemoka vyšnių valgyti. Stai — minkštimai išspiauti, o kauliukai perkasti. Viskas nauja ir nuostabu.

Tylu. Fronto negirdėti. Patranka, pastatyta kaimyno Amerikono lauke, teišsauna vos porą kartų.

Mes vaikščiojame lyg sapnuodami, o šita raji giminė zuja aplink, tik spėk jiems atsakinėti ir klausyti jų grasinimų.

Kalbini namiškius eiti į bunkerį miške ir susinėsti daiktus. Imu lagaminą. Pamato rusas.

— Kur eini?

— Į bunkerį.

— Ne, tu eini vokiečiams padėti, būsi jų partizanas.

— Na, pažūrėkite, stai, čia yra bunkeris.

— Ne, tu norėjai pabėgti pas vokiečius. Grįžk atgal!

Nusikaltau paėjęs vos keletą žingsnių vakarų kryptimi.

Grįžtu.

— Aš būčiau galėjęs, stai, taip pridėti „vintovką“ (šautuvą) prie peties ir tave nušauti. Bet to nepadariau. Nebijok, nebijok, aš tik taip sau...

— Tu geras... — mąstau, grieždamas dantimis, ir įsižiūriu: jis jau pražilęs, žemo ūgio, o tos girtos akys, akys plėškos, klasingos, šokinėjančios, apsimitančios nekaltu...

Paeinu truputį į šalį.

— Žiūrėk, tavo lagaminą krato, — sako tėvas.

Pribėgu — viskas sujaukta, brangios fotografijos, dokumentai išbarstyti.

Vejuosi tą žilių; man rodosi, kad paso nėra.

— O, ne, Sovietų karys nieko neims, — sako jis iškilmingai. Pasą randu tarp sujauktų daiktų.

— Kur „užkulas“ (taukinė)? Stai, čia buvo pavožtas po statinaitę, — ieško motina.

Visi čia pat sode sukinėjomės ir neišsaugojome. Taip, čia dresiruoti ir prityrę Stalino sakalai.

Tėvas nuklysta miškan arklių pažūrėti; Anicetas išėina pas kaimynus. Sovietai išsiskirstė. Saulė kepina. Mūsų daiktai sukruti į vežimą, pastatyta ant lauko kėliuko. Jei bus pavojus, bėgsime. Jau girdėti mūšiai.

Staiga už Amerikono sodybos pratrūksta nenutraukiama kulkosvaidžių salvė. Mes, palikę namus, griebiamė vežimą ir... kur sukti? Tik rytų link, į pušyniuką, nes pagal eglėnį jau bėga „raudonoji ir nenugalimoji“ armija, vežimas paskui vežimą, arkliai suolais kabina, sukeldami didžiulius dulkių debesis žolėtame ganyklos kelyje. Spruksi į miško bunkerį, — apkalts, kad bėgi pas vokiečius, ir nušaus!

Skubame pasiekti pušyniuką. Mums atrodė, kad Amerikono sodyba jau dega. Žiūrime atgal — sovietai veža patranką ir sustoja prie mūsų sodo. Tegai, ar „narsūs raudonarmiečiai“ ginsis atvirame lauke? O ne; jie užkrauna ant mašinos brolio ir dėdės dviračius ir šniukštinėja apie namus.

Badoglio kapituliacijos drama

PRIEŠ PENKERIUS METUS ITALIA PEREJO SAJUNGININKŲ PUSEN. — NAKTINĖ KONFERENCIJA LISABONOJE

Kai gen. Eisenhoweris 1943 m. rugsėjo 8 d. paskelbė Italijos kapituliaciją, nedaug kas težinojo, kad derybos tuo reikalu buvo prasidėjusios Lisabonoje jau rugpjūčio 19 d. Ir tik dabar tepradeda išryškėti kai kurios ano meto netikėtumų pilnos ir nepasitikėjimo atmosferoje vykusių pasitarimų smulkmenos.

Castellano misija

Badoglio, sudaręs savo vyriausybę po to, kai 1943 m. draug su karaliumi nuvertė Mussolini, nuo pat pirmosios dienos buvo nusprendęs pereiti į sąjungininkų pusę. Tačiau jam teko ilgokai laukti, iki atsirado tinkama proga susiristi su sąjungininkais. 1943 m. rugpjūčio vidury Lisabonoje buvo atidaryta italų knygos paroda, kurią buvo suorganizavęs Italijos švietimo ministeris. Po kelių dienų toje pat Lisabonoje buvo laukiamas laivas, kuris turėjo iš Čilės į Europą atgabenti ašies pasiuntinius. Todėl tomis dienomis Portugalijos sostinėje maišėsi daug italų, ir niekam nekreto akysna, kad jų tarpe buvo du asmenys, kurie nei su paroda, nei su grįžtančiais pasiuntiniais neturėjo nieko bendra.

Tikruoju derybų įgaliotiniu iš Ambrosio vadovaujamo vyr. kariuomenės štabo buvo paskirtas gen. mjr. Castellano, prie kurio vertėju buvo akredituotas pasiuntinys tarėjas Montanari. Dėl suprantamų priežasčių Castellano nedrįso savo įgaliotimus įrodančių dokumentų vežtis su savimi. Jie buvo rugpjūčio pradžioje perduoti britų pasiuntiniui prie Šventojo Sosto, o šisai apie tai painformavo savo vyriausybę. Churchillis jų turinį perdavė Rooseveltui ir Stalinui, kurie nutarė, kad su Italija reikia ne pradėti politines derybas, bet pareikalauti besąlyginės kapituliacijos, kurios klauzules turėsiąs nustatyti gen. Eisenhoweris.

Bedell Smith padiktavo sąlygas

Britų pasiuntinys Madride, Sir Samuel Hoare, buvo jau iš Londono painformuotas ir nė kiek nustebo, kai rugpjūčio 15 d. rytą pas jį pasirodė du italai. Jis pareiškė jiems, kad jie turį rugpjūčio 19 d. nuvykti į britų pasiuntinybę Lisabonoje, kur jų lauksias gen. Eisenhowerio įgaliotinis.

Nakties tamsa buvo jau apgaubusi Portugalijos sostinę, kai Castellano ir Montanari pasirodė Tue S. Domingos a Lapa stoviniame mažame Rokoko-Palais, kuriame gyveno britų pasiuntinys. Tarnas juos nuvedė į vieną kambarį, kuriame jų jau laukė keturi asmenys: britų pasiuntinys, amerikiečių atstovybės reikalų vedėjas Kennan po karo perėmęs Washingtono plano skyrių užs. ministerijoje ir davęs toną naujamai politikai Rusijos atžvilgiu, gen. ltn. Walter Be-

dell Smith, tuometinis Eisenhowerio štabo viršininkas, ir brig. pulk. Kenneth Strog, anglas, taip pat priklausęs Eisenhowerio štabui. Pasisveikinta galvos linktelėjimu. Rankų vieni kitiems nepadavė. Pasiuntinys atitinkamu gestu atvykusiems nurodė vietas prie apvalaus stalo. Paskui be tolimesnių ceremonijų Smithas iš kišenės ištraukė kapituliacijos sąlygas ir pradėjo jas skaityti. Po kiekvieno sakinio jis stabtelėdavo, duodamas Montanariui laiko paskaitytuosius sakinius išversti. Pabaigęs Smithas šaltai, tačiau griežtai, italams paskelbė, kad jie perskaitytasias ginklų paliaubų klauzules turį besąlygiškai priimti.

Tačiau paskutiniojo punkto Badoglio buvo kaip tik norėjęs išvengti. Italija nesiekianti ginklų paliaubų, — argumentavo Castellano, — o norinti sąjungininkų pusėje tęsti kovą prieš vokiečius. Norėdamas savo žodžiams priduoti svarumo, jis išskaičiavo visas divizijas, neužmiršdamas ir tų, kurios egzistavo jau vien tik popieriuje. Ypač jis pabrėžė vertingumą jų informacijų — lieciančių pasipriešinimo jėgą ir vokiškųjų kariuomenės dalinių dislokaciją Apeninų pusiasalyje, kurias Italija galinti ir esanti pasiruošusi sąjungininkams pateikti. Tačiau gen. Smith, kuris

vienintelis iš visų esančiųjų kalbančiam opanavo, atkreipė dėmesį į instrukcijas. Pirmą ginklų paliaubos besąlyginės kapituliacijos pagrindų, o toliau būsią galima žiūrėti. Taip skambąs Trijų Didžiųjų nutarimas. Pagaliau ir Castellano turėjo įsitikinti savo pastangų nevaisingumu.

Kvadratiniai žemėlapyje

Jau buvo seniai po vidurnakčio, tačiau pasikalbėjimas tebesitęsė. Daugelis dalykų, kuriuos Castellano diskusijų metu buvo išskėjęs, atkreipė anglų ir amerikiečių dėmesį. „Buvo pakviesti gretimame kambaryje lūkuriavę generalinio štabo karininkai, ant derybų stalo patiesti žemėlapiai ir tuojau nužymėti smulkiais kvadratais. Šie kvadratai buvo sugretinti su sąjungininkų vyr. štabo turimomis informacijomis, kurias brig. pulk. Strong tiksliai žinojo.

Kaip Reuterio korespondentas Lisabonoje David Brown savo knygoje „No spaghetti for breakfast“ rašo, tą naktį sąjungininkai gavo dvi itin svarbias informacijas. Viena jų lietė vieno tilto, esančio pietiniame Tirolyje, reikšmingumą vokiečių tiekimui, antra — vokiečių kariuomenės Italijoje štabo buvimo vietą Frascati. Abu objektus sąjungininkai keliomis dienomis vėliau stipriai bombardavo,

Frascati — naktį iš rugsėjo 7 d. į 8 d., t. y., 24 valandomis prieš prasidedant didžiajam Salerno puolimui.

Pagaliau beliko išspresti klausimą, kaip išlaikyti ryšį, kai Castellano ir Montanari grįš į Romą. Tačiau Smith ir Strong tai jau buvo rūpestingai apgalvoję ir atgabenę radijo siųstuvą — tokio dydžio, jog jis lengvai galėjo tilpti į rankinį lagaminėlį, ir tokį stiprų, jog iš Romos galėjo būti girdimas Alžyre. Buvo nustatytas žinių perdavimo kodas, ir rugpjūčio 26-oji nustatyta pirmąja diena žinių tiekimui iš Romos pradėti.

Kai Castellano ir Montanari išvyko iš britų pasiuntinybės, ties Lisabona jau švietė ryto saulė. Ši kartą atsiveikinantieji ne tik nusilenkė, bet ir draugiškai padavė vieni kitiems rankas. Smithas ir Strongas išsimaudė ir valandą vėliau su savo štabais grįžo į Alžyrą.

... ir prasidėjo Salerno puolimas

Mažasis radijo siųstuvą, kurį Castellano ir Montanari pasiėmė į Romą, tolimesnės derybos, kurios vyko Sicilijoje, Cassibile vietovėje (netoli Terminai aerodromo), suvaidino lemiamą vaidmenį. Jo pagalba galėjo Roma su Alžyru susitarti dėl Castellano skridimų į Terminai, kurie dar buvo reikalingi, iki pagaliau rugsėjo

3 d. Badoglio pareiškė sutinkąs pasirašyti sutartį. Tačiau ir tada jis savo įsipareigojimą ne visiškai tiksliai išpildė: Italijos min. pirm. pabūgo paskelbti kapituliaciją tuo metu, kai Italijon plūdo naujos vokiečių divizijos. Iki paskutinio akimirkšnio, t. y. iki rugsėjo 8 d. 18.30 val., kada Eisenhoweris Alžyre paskelbė Italijos besąlyginės kapituliacijos faktą, jis oficialiai dar tebeveikė prieš sąjungininkus. Badoglio stengėsi kapituliacijos paskelbimą uždelsti, norėdamas išgauti iš sąjungininkų garantijų. O Eisenhoweris skubėjo, nes naktis iš rugsėjo 8 į 9 d. buvo paskirta didžiojo Salerno puolimo pradžia, o šis puolimas buvo planuotas, turint galvoje sąlygą, kad Italijos kariuomenė nebesipriešins. Todėl Eisenhoweris rugsėjo 8 d. paskutiniuose nurodymuose Romai buvo toks griežtas — juo labiau ir kad jis ir patė tada dar negalėjo žinoti, ar Badoglio jo žodžius patvirtins, kai 18.30 val. per Alžyrą radiją paskelbė žinią, kad kapituliacija esanti pasirašyta. Tačiau vos tik jis baigė, kai per Romos radiją pasigirdo pavargęs italų maršalo balsas, kuris italų kalba pakartojo tai, ką Eisenhoweris buvo angliškai paskelbęs. Tą pačią naktį, 11 valandą, sąjungininkai pradėjo Salerno puolimą. — luk —

Kolonijų likimą spres Jungt. Tautos

SOVIETAİ PAKEITĖ SAVO NUSISTATYMĄ

Praėjusį pirmadienį keturi didieji pradėjo Paryžiuje kalbėtis Italijos kolonijų klausimu. Kaip žinome, prieš metus 4-ri užsienų reikalų ministrai, nesutarę kolonijų reikalu, nusprendė jų likimą spresti po metų. Tačiau ir po metų negalėjo susitarti. Jei prieš metus Molotovas pasisakė Italijos kolonijas — Libiją, Eritrėją ir Somalią — pavesti italams valdyti, tai dabar, komunistams rinkimus pralaimėjus Italijoje, Sovietai jau siūlo pavesti JT patikėtinams. Nesutarimai buvo iškilę tarp visų keturių didžiųjų. Sovietai iš pat pradžių reikalavo Libijos valdymą pavesti jiems patiems, o prieš pat rinkimus pasisakė, kad ir Libija būtų perduota Italijai JT patikėtinio teisėmis. Po rinkimų Sovietų nusistatymas pasikeitė.

Britanija jokių būdu nenori grąžinti Libijos ir Eritrės Italijai, nes 1941 m. britai buvo pasižadėję arabams, kad Cyrenaika ir Libija niekad nebus Italijos valdoma. Pati Britanija nori tas kolonijas pavaldyti. Prancūzija gi nori, kad minėtos kolonijos būtų valdomos Italijos JT vardu. Tačiau ji norėtų Fezzano sritis sau pasilaikyti ir prijungti prie Šiaurinės Afrikos.

Paskutinėmis žiniomis, Paryžiuje nesutarus, Italijos kolonijų likimas išspresis pavesta Jungt. Tautų plenumui. (NYHT/ja)

KAZYS VERŽIKAS / Alfred Senn kalba lietuviams studentams tremtiniam

Chicago (U.S.A. Illinois). — Šiaip ar taip didesnė lietuvių tremtinių banga įsilieja ir Ameriką. Jų tarpe bus tokių, kurie nori pradėti studijuoti aukštuosius mokslus, ir tokių, kurie tas studijas jau kitur pradėjo, įpusėjo ar yra net prie pabaigos. Jiems bus daug svarbių ir sunkių klausimų. Pennsylvanijos (Amerikos) universiteto ordinarinis profesorius Alfred Senn leido man paskelbti „Mūsų Kelyje“ pluoštą jo vertingų mlačių ir informacijų. Prof. Senn yra šioje srityje didelis autoritetas. Jis pats yra šveicarų kilmės. Amerikoje yra profesoriumi nuo 1931 metų.

1931 metais prof. Senn buvo pakviestas į Wisconsin (Madison, Wis.) universitetą. Nuo 1938 metų jis profesorius Pennsylvanijos universitete. Čia jis dėsto įvairius lyginamosios ir istorinės kalbotyros dalykus, ypačiai germanistikos, slavistikos ir baltistikos sritis. Jis dėstė ir lietuvių kalbos kursą, kuri vėliau perleido prof. Salui. Prof. Senn yra taip pat slavistikos ir baltistikos skyriaus vedėjas. Tame skyriuje, be jo, dar dėsto trys etatiniai dėstytojai, tarp jų du lietuviai: Prof. Antanas Salys ir Prof. Vincas Krėvė-Mickevičius.

Prof. Senn yra ne tik didelis lietu-

vių draugas, bet puikiai pažįsta Lietuvą ir jos mokslo sistemą. Jis gino 1921 iki 1930 metų gyveno ir dirbo Lietuvoje. Pirmiausia jis dirbo „Eltoje“, paskum Sv. Kazimiero Draugijos knygyne, Kaune. Nuo 1922 m. spalio 14 d. dėstė graikų kalbą, o paskum lyginamąją kalbotyrą Lietuvos Universitete, pirma Teologijos-Filosofijos, o paskui vien tik Humanitarinių Mokslų Fakultete. Keletą metų dėstė taip pat lotynų kalbą „Aušros“ gimnazijoje. Be to, buvo keletą metų Pavasarininkų Suvaugsiams Gimnazijos direktorius. Universitete turėjo artimų ryšių su profesoriais Kaziu Būga ir Jonu Jablons-

kiu, kurių mokiniu, kaip pats prof. Senn pareiškia, jis ir pasidarė.

Prof. Senn apleido Lietuvą 1930 m., kada Yale Universitetas jį pakvietė į Ameriką „research fellow“ titulu. Jau tais pačiais metais gavo ordinaritą (full professorship) — pilną profesoriaus titulą Wisconsin Universitete.

Kituose „M.K.“ numeruose duosiu prof. Senno informacijas, mintis ir nurodymus, kaip studijuoti Amerikoje, kurias profesijas pasirinkti, o be to, reikšmingą nuomonę dėl Baltijos Universiteto perkėlimo į Ameriką tikslingumo.

„De Gaulle į valdžią!“

Gen. de Gaulle Korsikos sostinėje pareiškė, kad „laikas artėja, kada galės prancūzas pareikšti savo jausmus“.

Nicoje, minioms šūkaujant „de Gaulle į valdžią“, Generolas kalbėjo: „Prie jėgos, t. y., ten, kur mes einame Prancūzija sugražinti į jos vietą. Mes einame prie jėgos, kad sustiprintume ryšius su užjūriais ir kad Prancūzijos autoritetas būtų palaikomas. Mes siekiame jėgos, kad tarp-

tautinis koncertas Prancūzijos balsą užgirstų vėl aiškiai ir stipriai.“

De Gaulle pridūrė, kad tarp komunistų esą puikų prancūzų. Jis tai puikiai žinąs ir kviečia juos kovoti dėl Prancūzijos. Tik jų vadai naudoja juos tarnauti svetimiems kraštams ir siekia diktatūrą išplėsti visame pasaulyje. Jis dar pareiškė, jog jis nesąs „naujas Napoleonas“. „Aš esu generolas de Gaulle“. (CDM/m)

Arturas Koestleris

Tamsa vidudienį

Vertė V. T.

Jis užsigulė ant stalo, geraširdiškai juokaudamas. Jo galva užstojo šviesią dėmę sienoje ir staiga Rubašovui prisiminė scena muziejuje — Richardo galva užstojo Pietą paveikslą. Tuo pat metu skausmas perbėgo per žiaunas, kakta, ausį. Minutėlei jis užsimerkė.

„Dabar aš moku“, pamanė. Čia pat negalėjo prisiminti, ar neįstūrė žodžių balstai.

— Ką nori pasakyti? — pasigirdo Ivanovo balsas, atrodo, lyg snibždomis, pašėpias ir truputį mustebes.

Skaumas pranyko; sieloj viešpatavo tylą ir ramybę. — Nemašyk! masių. Jūs nieko nežinote apie jas. Aš taip pat, aišku. Dar tik neseniai, kol dar tebebuvo didysis „mes“, supratome jas kaip niekas anksčiau. Pasiekėme jų gelmes, apdirbome patią istorijos žaliavą...

Nejučiomis paėmė iš Ivanovo cigaretinės cigaretę. Ivanovas pasilenkė ir uždegė ją.

— Tais laikais, — tęsė Rubašovas, — mus vadino liaudies partija. Kiti, ką jie žinojo apie istoriją? Laikinius poeikius, mažus sukrėtimus ir praeinančias bangas. Jie stebėjosi besikeičiančiomis paviršiaus formomis, nemokėdami jų išaiškinti. Mes gi nusileidome į gelmes, į amorfinės ir bevaidės masės, kurios visais laikais sudaro istorijos esmę; mes pirmieji suradome įstatymus, kurie valdo judėjimą — inercijos įstatymą, lėtų molekulinės struktūros pasikeitimų įstatymus, lygiai kaip ir staigų prasiveržimų įstatymus. Štai mūsų doktrinos didybė. Jakobinai buvo moralistai, mes — empirikai. Mes knaisiojomės primityviame istorijos purve ir ten suradome dėsnius. Mes pažinome žmoniją geriau, negu kas kitas; štai kodėl mūsų revoliucija pasisėkė. O dabar jūs vėl viską paslėpėte po žeme...

Ivanovas smarkiai atsislošęs, ištisęs kojas, klausėsi tepildamas sugeriamą popierių.

— Tęsk toliau. Įdomu, prie ko nori privesti.

Rubašovas pasigardžiuodamas rūkė. Po ilgo nerūkymo nikotinas truputį apuko galvą.

(17)

— Kaip matai, pasakiau pakankamai, kad man nuimtu galvą, — tarė jis su šypsena, žiūrėdamas į šviesų lopą ant sienos. Šį kartą Ivanovas neskė jo žvilgsnio. — Tegu. Ką reiškia vienas daugiau ar mažiau? Viskas palaidota, žmonės, jų išmintis ir jų viltis. Jūs nužudėte „mes“, sunaikinote. Ar vis pretenduojat, kad masės su jumis. Kiti uzurpatoriai Europoje tvirtina tą patį, su tokiu pačiu pagrindu kaip jūs...

Paėmė dar vieną cigaretę, šį kartą pats užsidėgė; Ivanovas nepakrutėjo.

— Atleisk už išdumą, bet ar tu iš tikrųjų tiki, kad liaudis vis dar su jumis? Ji jus palaiko, nebylė ir apatiška, kaip ir kitose šalyse, bet ji nereaguoja savo gėlmėse. Masės pasidarė kurčios ir nebylės, jos vėl pasidarė tylus didysis istorijos nežinomas, indiferentiškas, kaip jūra laivams, kurie ją plaukia. Spinduliai atsimuša tik jos paviršiuje, gi giliau viešpatuoja tylą ir tamsybę. Prieš daug metų buvome sukėlę gėlmes, o dabar baigta. Kitais žodžiais — jis stabtelėjo ir užsidėjo pince-nez — anuo metu mes kūrėme istoriją, dabar jūs kuriate politiką. Štai visas skirtumas.

Ivanovas įsirausė į fotelį ir leido dūmų rutuliukus.

Labai gaila, bet man tas skirtumas nėra visiškai aiškus. Be abejo, neatsisakysį paaiškinti.

— Žinoma, — tarė Rubašovas, — Vienas matematikas kartą pasakė, kad algebra yra tinginių mokslas — neieškoma ką reiškia x, o operuojama su tuo nežinomu, lyg jis būtų žinomas. Mūsų atveju, x yra anonimiškos masės, liaudis. Politikuoti, vadinasi operuoti su x, nesirūpinant, ką jis iš tikrųjų reiškia. Kurti istoriją, tai pripažinti x-ai tikrą jo vertę lygtyse.

— Gražu, — tarė Ivanovas, — tik gaila, truputį abstraktu. Grįžtant prie konkretesnių dalykų: nori pasakyti, kad „mes“ — vadinasi, partija ir valstybė — neatstovaujame revoliucijos interesų, masių, arba jeigu nori, žmonijos pažangos.

— Šį kartą teisingai, — tarė šypsodamasis Rubašovas. Ivanovas neatsakė į jo šypsena.

— Ar seniai taip galvoji?

— Tai atsitiko palaipsniui, paskutiniiais metais.

— Negali nusakyti tiksliau? Prieš metus? Dvejis? Trejis metus?

— Kvailas klausimas. Kada tu pasidarei suaugęs? Septyniolikos metų? Aštuoniolikos ir pusė? Devyniolikos metų?

— Tu kvailas, — tarė Ivanovas. — Kiekvienas mūsų intelektualinės raidos etapas yra tikslų įvykių rezultatas. Jei iš tikrųjų nori žinoti: tapau suaugusiu septyniolikos metų, kai pirmą kartą buvau ištremtas.

— Tuo metu buvai padorus tipas, — tarė Rubašovas. — Bet ne dabar. — Jis dar kartą pažvelgė į šviesų lopą ir numetė cigaretę.

— Kartoju, — tarė Ivanovas, truputį palinkdamas į priekį. — Nuo kada tu priklausai organizuotai opozicijai?

Paskambino telefonas. Ivanovas pakėlė trūbelę: „Aš užimtas“ ir vėl pakabino. Sukrito į fotelį, ištisęs koją ir laukė Rubašovo atsakymo.

— Pats lygiai gerai žinai, kaip ir aš, kad niekados nebuvau organizuotoj opozicijoje.

— Kaip išmanai, — tarė Ivanovas. — Nemaionu, kad dėl to būsiu priverstas būti biurokratu.

Jis atidarė stalčių ir ištraukė glėbį bylų.

— Pradėkime 1933 metais, — tarė jis, padėdamas popierius prieš save. — Diktatūros pradžia ir partijos sutriuškimas toje šalyje, kur pergalė atrodė pati arčiausia. Pasiūnia tave tenai slėpta kadru išvalyti ir perorganizuoti...

Rubašovas atsirėmė į atlošą, klausydamas savo biografijos. Jis prisiminė Richardą ir prietamą alejoje prieš muziejų, kur jis pašaukė taksį.

— ... Po trijų mėnesių tu suimtas. Dveji metai kalėjimo. Elgesys pavyzdingas, nieko negali įrodyti prieš tave. Tu paleidžiamas ir triumfališkai grįžti.

Ivanovas pertraukė, pažvelgė į jį ir tęsė toliau:

— Tave labai iškilmingai sutiko. Mes nesimaitėme, be abejo, tu buvai per daug užimtas... Tarp kita ko, neišsėdžiau. Juk negi tu aplankysi visus senus draugas. Tačiau mačiau tave du kartus estradoje. Vaikščiojai dar su ramensiais, balisai išvargęs. Buvo logiška, kad tu praleisi kelis mėnesius sanatorijoje, paskum užimsi kokį nors vyriausybės postą — po ketverių metų misijos užsienyje. Tačiau už penkiolikos dienų tu prašai vėl misijos į užsienį...

Staiga jis pasilenkė į priekį, prikišdamas savo veidą prie Rubašovo:

— Kodėl? — paklausė jis, ir pirmą kartą jo balsas buvo grubus. — Spėju, kad tau oras čia nepatiko? Tau nesant krašte įvyko pasikeitimų ir, aišku, tu jų neišvertinai.

KULTŪRINIS GYVENIMAS

Vinco Kudirkos testamentas

LIETUVOS HIMNO 50 M. SUKAKČIAI PAMINĖTI

Rašo A. Merkelis

Šių metų rugsėjo 15 d. sukako 50 metų, kai Vincas Kudirka parašė mūsų tautos himną „Lietuva, Tėvyne mūsų“. Vincas Kudirka jį buvo pavadinęs „Tautiška giesmė“. Jis jai sukūrė ne tik žodžius, bet ir melodiją.

Pirmą kartą viešai „Lietuva, tėvyne mūsų“ suskambėjo 1905 m. Didžiajame Vilniaus Seime, kur pirmą kartą visos mūsų tautos atstovų buvo pareikštas tvirtas pasiryžimas siekti Lietuvai laisvės. Nuo to laiko tautiška giesmė „Lietuva, tėvyne mūsų“ tapo Lietuvos himnu ir buvo giedama kiekvieną iškilmingą progą, džiaugsmo ir liūdesio valandomis, bendrai tarant tuomet, kai mūsų mintys nuo savų kasdienių rūpesčių pakyla prie savo tautos reikalų.

Kodėl lietuviai savo tautos himnu pasirinko Vinco Kudirkos „Lietuva, tėvyne mūsų“, o ne kurią kitą tautiška giesmę?

Todėl, kad ši tautiška giesmė geriausiai atitiko tautiškal atgijiančios ir laisvės siekiančios mūsų tautos nuotaikas, kad joje išreikšti visi tie idealai, kurių siekdama mūsų tauta artėjo prie laisvės, prie savo nepriklausomos valstybės atstatymo. Vincas Kudirka savo tautiška giesmę, virtusia tautos himnu, paliko Lietuvai savo testamentą. Jame surašytos visos tos idėjos, kurias Vincas Kudirka savo tautai skelbė ir pats gyvenime vykdė.

Koks gi tas Vinco Kudirkos mūsų tautai paliktas ir Lietuvos himne surašytas testamentas?

Vincui Kudirkai Lietuva, tėvyne mūsų — didvyrių žemė. Šiais žodžiais Vincas Kudirka ne mūsų tautą nori paliaupsinti, bet nusako vieną iš pačių būdingiausių mūsų tautos bruožų. Mūsų tautos praeities didvyriškumą žavėjos ne tik aušrininkai, bet ir prieš aušrininkus jį aikštėn kėlė daugelis žymių švietimtaučių istorikų ir rašytojų. Istorikas Kotzebue yra pasakęs, kad Lietuvos praeitis verta Homero lyros ir Tacito plunksnos. Adomas Mickevičius, kartą paklaustas, kodėl savo kūriniais imas siužetus iš Lietuvos, o ne iš Lenkijos praeities, atsakęs, kad Lietuvos praeitis romantiška, o Lenkijos skandališka.

Didvyriškais žygiais lietuvių tauta pasižymėjo ne tik savo žilojoje praeityje, bet visais laikais. Jų netrūko ir Kudirkos gyvenamuoju metu. Jis savo „Tėvynės Varpuose“ atžymėjo ne vieną mūsų tautos didvyrišką žygį. Rašydamas apie 1896 m. rudenį Mintaujos gimnazijos lietuvių mokinių didvyrišką pasipriešinimą gimnazijos administracijai, verčiančiai juos rusiškai melstis, Vincas Kudirka pažymi: „Tie vaikai didvyriai, parodžiusieji toki dvasios tvirtumą ir pasišventimo pavyzdį apgynime savo tiesų, duoda mums neužslėpiamą gre-

bėžių, kad mūsų priauganti karta turės brolius, kurie neleis vargams vartuose žydėti. Teisybė, pasipriešinimas reikėjo atpirti daugeliu aukų. Bet kokia graži idėja iškūnyja be aukų? Garbė tiems, kurie moka tokiomis aukomis tapti“ („Varpas, 1897 m. Nr. 1).

Jonas Basanavičius „Aušros“ garšajai prakalbai paėmė šį motto: „Homines historiarum ignari semper sunt pueri“ (žmonės, nežiną praeities, visuomet yra vaikai). Todėl jis ragino mūsų tautą pažinti savo praeitį. Vincas Kudirka tautos himne mus ragina iš praeities semtis ir stiprybės. Mūsų tauta, susipažinus su savo praeitimi, pradėjo tautiškal ir kultūriškai atgyti, iš praeities sėmės jėgų ateičiai kurti.

Vincas Kudirka ragina eiti „vien takais dorybės“, nes moralinis tautos smukimas yra viena iš tų priežasčių, kurios didelis ir galingas tautas sužlugdė.

Savanaudiškumas — vergiškumo pažymys. Mūsų tautoje, rusų pavergtoje, būta to savanaudiškumo, tesirūpinimo tik savais menkučiais reikalais. Vincas Kudirka tautos himne įpareigoja mus dirbti Lietuvos naudai ir žmonių gėrybei.

Mūsų tautą paverge rusai siekė ją kuo greičiau surusinti ir visokiais būdais trukdė jos kultūrinę pažangą. Jau Antanas Baranuskas skundėsi, kad

Anei rašto, anei druko
Mums turėt neduoda,
Tegul, sako, bus Lietuva
Ir tamsi ir juoda.

Lietuvių tautą su tokiomis okupanto užmačiomis nesutiko, ir Antano Baranuskos žodžiais prieš jas protestavo:

Kad tu, gūde, nesulauktum,
Ne taip, kaip tu nori
Bus, kaip Dievas duos, ne tavo
Priesakai nedori.

Tamsumas trukdė Lietuvai kultūrėti, kurtis geresnes gyvenimo sąlygas, ir Vincas Kudirka tautos himne linki, kad saulė Lietuvos tamsumus prašalintų.

Ne tik tamsa, bet ir netiesa slėgė pavergtą lietuvių tautą. Svetimieji lietuvius skriaudė ir išnaudojo kiekviename žingsnyje. Ir savųjų tarpe buvo netiesos. Tad Vinco Kudirkos didysis troškimas, kad mūsų tautos žingsnius visur ir visad lydėtų šviesa ir tiesa.

Dažniausia labiau pradeda mąstyti, kad ko netenkame. Adomas Mickevičius, gyvendamas toli nuo Lietuvos, savo poemoje „Ponas Tadas“ pradeda šiais, šiandien mums tremtiniams taip suprantamais žodžiais:

Lietuva, mano tėvyne! Tu esi kaip
sveikata.
Kiek tave branginti reikia, tik tas
supras,
Kuris tavęs neteko.

Kuris tavęs neteko.

Kai naudojames tėvynės teikiama palaima, dažnas mūsų jos kaip reikiant nevertinamė. Tėvynė turi būti ne tik vertinama, bet ir mylima. Tėvynės meilės niekada negali būti per daug. Ir anais suhkiams caristinės Rusijos priespaudos laikais kai kuriems lietuviams trūko tėvynės meilės. Jeigu visi lietuviai būtų mylėję savo tėvynę, tai tiek daug jų nebūtų nutautę, svetimiesiems nuėję tarnauti, nebūtų tiek daug bėgę kitur laimės ieškoti. Ano metų mūsų poetai savajai tautai nuolat primena tėvynės meilę. Maironis 1909 m. „Raseinių Magdės“ poemą pradeda ragindamas:

Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę,
Kame nuo amžių tėvai gyveno:
Čia tavo kūnas sau maistą semia,
Čia grynai dvasiai tiek sveiko
peno!...

Ir Vincas Kudirka 1898 m. tautos himne mums skelbia:

Tegul meilė Lietuvos dega mūsų
širdyse

„Aušros“ iškeltas tautiniame darbe vienybės reikalingumas mūsų periodinėje spaudoje nuolatos skelbiamas ir gvildinamas. Vienybės šūkis dažnai skamba ir ano metų mūsų poetų kūrinuose. 1887 m. „Šviesos“ pirmajame numeryje Maironis rašo:

Nors mūsų, broliai, nedaugel yra,
Tačiau tvirti mes, jei riš vienybė;
I darbą stokim vyrai į vyrą:
Sujungtos rankos suteiks stiprybę.

Vincas Kudirka vienybės reikalą svarsto „Tėvynės Varpuose“. Matydamas didelį lietuvių nevieningumą, matydamas, kaip lietuvių dėl menkiausių mažmožių negali bendrai ir vieningai dirbti, Vincas Kudirka šiai mūsų tautos ydai pliekti panaudoja ir savo kandžią satyrą. Štai 1892 m. „Tėvynės Varpuose“ jis rašo: „Atelna stiprus vyras į Ameriką ir, surinkęs nepažįstančius viens kito lietuvių, taria: vyručiai, susivienykite! Žinoma, išaiškina jiems visą naudą susivienijimo. Lietuviai susivienija, džiaugiasi, kad gerai gyventi vienybėje ir stebisi, dėl ko jie anksčiau taip nepadarė. Tik štai, ant kelioliktą surinkimo viens sąnarys išsiūrėjęs ir kalbančio perdėtinio kelnes patėmija, kad jos ne skersai dryžos, kaip to sąnario, o tik išilgai dryžos. Na ir pradeda samprotauti: „Jo kelnės išilgai dryžos, o mano skersai; mano tėvai sakė ir senuose leistruose yra, kad kelnės turi būti skersai dryžos, skersai, o ne išilgai; tai man nepatinka; jis mokina mus, kad lietuviams pridera įsitaisyti platesnius brylius, idant kaitra akių neišstėtų; labai gražus užmanymas, nes beveik visi mes apspangę, tik dėl ko jo kelnės išilgai dryžos, o ne skersai? Ne, su tokiu žmogumi išvien dirbti negalima, jis nori įvesti išilginius kelnų dryžius, jis mus prapuldyti! Vyras — surinka ant galo — kam brangūs yra ir guli ant širdies skersiniai kelnų dryžai, traukimės!“

Tada visi skersadryžiai iš susivienijimo atitraukia ir karštai rengia savo susivienijimą, kuris visą pajėgą aukoja kovai, idant tik prie kelnų neprileisti išilginių dryžių.“ („Varpas“ 1892 Nr. 8).

Vincas Kudirka skelbia ne vienos partijos vienybę, o siekia, kad įvairių partijų ir srovių lietuviai vieningai įstengtų dirbti savo tėvynei Lietuvai. Tad ir tautos himną jis baigia visiems lietuviams išdėmėtiniu ir slėktinu šūkiu:

Vardan tos Lietuvos vienybė te-
žydi!

Lietuvos okupantams Vinco Kudirkos parašytas tautos himnas aiškiai dalykas, niekad negalėjo patikti. 1902 m. spalio 24 d. Naumiestyje ant Vinco Kudirkos kapo buvo pastatytas paminklas: kuriame buvo įrašyti šie Vinco Kudirkos tautos himno žodžiai:

Tegul saulė Lietuvos tamsumus
prašalina

Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius
telydi!

Tegul meilė Lietuvos dega mūsų
širdyse!

Vardan tos Lietuvos vienybė težydi!

Spaudos draudimo metu lietuviškas tekstas lotyniškais raidėmis,

Rauda rudens vėjai...

(Sibirian Išremtų Lietuvių Daina)

Rauda rudens vėjai, verkia už langų
Tolimam Sibire ilgų, neramų,
Skrustu nuriedėjo ašara viena,
O širdis vaitoja laimės alkana.

Pabundi iš miego, praveri akis,
Aidi sargo žingsniai, raktų skambesys,
Niekas, vai, nežino, kiek tu čia kentį,
Kiek naktų nemiegi, kaip dalia sunki!

Lyg pakastas žiedas rudensio šalų
Ilgisi jaunystę laisvės ir dainų,
Lyg tyli paguoda atskrenda malda
Ir gaivina širdį alpstančią tada.

Oi, motule mano, motina sena,
Neraudok prie vartų, ašarų gana,
Dar prabėgs pro šalį daug dienų, oi daug,
Aš visvien sugrįšiu — tu tikėk ir lauk!

Kas, kad man paskirta tremtinio dalis,
Sibiras, Uralas, tolima šalis,
Aš sugrįšiu laisvėn tėviškės keliu
Ir tave myluosiu, taip karštai tikiu.

Dievas neapleidžia smilgos, vabalų,
Nei benamio paukščio, ištikto audrų,
Neapleis ir mūsų tėviškės mažos, —
Nes už josios laisvę sūnūs jos kovos!

kio turinio jis bebūtų ir kur jis būtų; rusų žandarams badė akis. Ir Naumiščio policijos viršininkas Gorelovas 1903 metų pradžioje, dalyvaudamas vienos už rusų ištėkėjusių katalikės laidotuvsė, pamatęs ant Vinco Kudirkos paminklo lietuviško eilėraščio posmą, nustebo. Liepė jį išvesti rusiškai. Priešvalstybinio turinio ir dargi lotyniškais raidėmis. Reikia atsiaklausti gubernatorių, kas su juo daryti? — susirūpino uolusis caro tarnas. Išverstą tekstą pasiuntė gubernatoriui ir netrukus iš jo gavo atsakymą, kad priešvalstybinį tekstą iš paminklo reikia tuč tuojau pašalinti. Tada policijos viršininkas Gorelovas pasamdė šaltkalvį P. Zalevskį, ir šis iš kovo 2 ir 3 d. naktį Vinco Kudirkos paminkle iškapo tautos himno žodžius. Niekas dėl to barbariško žygio neprotestavo.

Dažnai per didesnes bažnytnines šventes ir žymesnių žmonių laidotuvs nežinomi Vinco Kudirkos garbintojai prie jo paminklo iškabindavo savo eilėraščius, iškėliantius jo nuopelnus. Tokių eilėraščių dvi eilutės ir mus yra pasiekusios:

Vincai, Vincai! Tavo dvasios baigti
darbai,
Bet dar girdis po Lietuvą skambanti
Varpai.

Rusų žandarai tautos himno žodžius galėjo iškapoti iš Vinco Kudirkos paminklo, bet jie neįstengė jų išdildyti iš lietuvių širdžių. Jo žodžiai gyvi lietuvių širdyse, nes juose sūda tai, kas kiekvienam tauriam lietuviui švenčiausia ir brangiausia. Pa-

galiau, rusai neįstengė galutinai pašalinti ir tautos himno Vinco Kudirkos paminklo. Tilžėje ant storo popieriaus buvo atspausdinti iš Vinco Kudirkos paminklo iškapoti tautos himno žodžiai, ir jie švenčių bei iškilmų metu būdavo pakabinami prie paminklo.

1940 m. birželio 15 d. bolševikams užgrobęs Lietuvą vėl pradėta persekioti tautos himnas. Jis buvo pašalintas iš radijofono, iš mokyklų ir draudžiamas giedoti per bet kurias iškilmes. Lietuvos himno giedojimas buvo didelis nusikaltimas, už kurį buvo kėmšama į kalėjimus, tremiami į Sibirą. Tačiau lietuviai, ypač jaunimas, to draudimo neišsigando: ir pačiomis sunkiausiomis Lietuvoje dienomis tautos himnas, nors ir prišlopintas, skambėjo Lietuvoje. Jis priminė lietuviams, kas jie tokie yra ir kuriuo keliu turi eiti, kad Lietuva vėl galėtų suatrakuti savo vergijos pančius. Galėtume nurodyti daugybę pavyzdžių, kur pirmosios bolševikų okupacijos metu lietuviai už tautos himno giedojimą buvo sumti, ištremti, o kiti ir nužudyti. Tokių mes randame ir Praveniškių, ir Rinkinių miškelio, ir kitų bolševikinių aukų tarpe.

Tautos himnas ir šiandien skamba Lietuvoje, ir šiandien jis rodo lietuviams kelią, kuriais jie turi žengti, kad nusikratytų nepakenčiamos bolševikinės vergijos. Mūsų tautos himnas liepia mums tikėti savo tautos laisve, nes Lietuva tėvynė mūsų — didvyrių žemė, kurios sūnūs moka kovoti ir mirti dėl savo tautos laisvės.

Tegu skamba dainos

Vėl naujas didelis „Patrijos“ leidyklos įnašas į mūsų, tremtinių, informacinę ir propagandinę veiklą. Tai dr. Victor Jungferio „Litauischer Liederschrein“.

Aš padainuosiu dainų dainele,
Aš dainų bernužėlis.
Aš atdarysiu dainų skrynelę,
Palaisiu į liustelį

— ir „Patrijos“ leidyklos savininkas J. Lenktaitis gali pasididžiuoti (o mes, jo pastangų ir trūsio tremtyje liudininkai, pasidžiaugti):

— Savo pilietines pareigas atlieku kaip imanydamas!

Mūsų dainos pažinimas vokiečiuose yra gana senas, teprisiminkime šių vokiečių kūrėjų pavardes: Lessing, Herder, Nesselmann, Goethe, Chamisso, Dehmel, Woehle. Ypač mūsų liaudies daina paplito ačiū L. Rėzai. Šio („Litauischer Liederschrein“) rinkinio autorius mūsų dainą kaip vertėjas ir rašytojas populiarina nuo pat antrojo pasaulinio karo išvakarių (pirmoji knygos laida išėjo 1939 m. Kaune).

„Patria“ naujajai „Litauischer Liederschrein“ laida, be kita ko, pagelbi visiems mūsų meno ansambliams jų dainos propagandoje tarp kitataučių, ypač vokiečių. Kaip kompozitorius Valt. Banaitis (nenuilsta-

mas mūsų dainos populiarintojas, pvz., koncertai per Hamburgo ir anglų okupacinių dalinių radio siųstuvus) pasakoja kad dažnai ir daugelis vokiečių intelektualų traukiasi lietuvių kultūrai pažinti literatūros. Turėdami po ranka T. Vizgirdos leidyklos anglų kalba, o „Patria“ lietuvių vokiečių kalba leidžiamus spaudinius, spragą informacijos srityje bent iš dalies galime bandyti užlopyti. Gera būtų, jei mūsų vadovaujantieji sluogsniai iš anksto pasitelktų šių spaudinių tam tikrą kiekį informacijai. Tai ir leidėjai veikiau išbristų iš skolų ir spaudiniai planingiau pasiektų tuos, kurie to vardan visų mūsų labo itin reikalingi. Sakysim, radiofonai ir laikraščių redakcijos organizuoja pirmo reikalingumo bibliotekas, ir jei anose bus T. Vizgirdos ir „Patrijos“ spaudiniai apie Lietuvą, ne čia pat šiandien, tai ryt po ryt pravers jie abiem šalims. Birželio 14–15 d. d. paminėti kai kurie vokiečių laikraščiai įsidėjo nepaprastai supratingų straipsnių. Kai kurie iš jų iš principo paslaugūs tiesos žodžiui.

Nematomoji kominformo ranka vėlinišku gudrumu platina Justo Pa-

(Nukelta į 5 pusl.)

Kalbos kampelis

(Redaguoja Pr. Skardžius)

73. Ar gerai rašoma ir tariama Godinga?

Sitaip ši žemaičių vietovardį rašo patis Vaižgantas savo Pragiedruliuose; taip neseniai jis buvo pavadintas ir viename spaudos skelbime. Mat iš tikrųjų jo toks rašymas bendrinei kalbai visai netinka: tai yra ne kas kita kaip gūdnas žemaičiavimas. Mat, patys žemaičiai balsą a prieš n daug kur taria beveik kaip o, t. y. vidurini garsą tarp o ir a, pvz. Longs, ronka ir kt. Visai panašiai yra tariamas ir Plungės valsčiaus kaimas Godinga, kurio vardu Vaižgantas savo Pragiedruliuose yra pavadinęs žemaičių kraštą. Tačiau bendrinei kalboje rašdami langas, ranka, ne tarmiškai longs, ronka, būtinai turime rašyti ir Gandingą (vs. km. turi tvirtagėlę priegaidę ant dvibalsio in), ne Godingą. Šis žodis yra sietinas su gandas, gandinči, gandžiau ir kt.

Tas faktas, kad Vaižgantas yra pradėjęs rašyti Godingą, dar nerodo, kad jos toks rašymas turėtų būti tinkamas ir bendrinei kalbai. Pvz. seniau vienas rytų Lietuvos dvi-

rininkas vietinių žmonių iš lenkiško tarimo buvo vadinamas Montvilas, bet niekas negali pasakyti, kad tai būtų lietuviškas bendrinės kalbos tarimas. Lietuvių bendrinė lytis tegali būti tik Mantvila, panašiai kaip Mantvydas, Mantautas ir kt., neš pirmoji šio žodžio dalis negali būti atskirta nuo mantą „gėrybė, turtas“. Dėl to bendrinę kalboje turi būti sakoma ir Taimantas, Turmantas, ne tarmiškai arba sulenkintai Taimontas, Turmontas.

Apskritai tenka pasakyti, kad mūsų tikriniai vardai daug kur yra rašomi visai netaisyklingai. Pvz. Liet. Enciklopedijos Raudonės ir Veliuonos vls. upė Snietalā (kirčiujama kaip pabaigą ir kt.) yra nevykusiai rašoma Snietola. Džukų krašto vietovardis Veisiejai daug kur buvo rašoma Veisėjai. Ir t. t. Ši toks lietuviškų pavadinimų iškraipymas ypač yra padažnėjęs tremties kalboje, ir jei su tuo nebus kovojama, tai ilgainiui mes daug ko negalėsime nei atpažinti.